

Fig. 1. Maglebrænde. Ydre, set fra sydøst.

Aa. RI. 1952

MAGLE BRÆNDE KIRKE

FALSTERS NØRRE HERRED

Kirken, der i katolsk tid var viet til *S. Andreas*, hvis billede fandtes i kirken¹ (s. 1126), er *anneks* til Stubbekøbing, hvortil den skal være henlagt af biskop Jens Andersen, rimeligvis 1507². Anneksforholdet bestod i hvert fald 1522, da Christiern 2. kaldte en ny præst til begge kirker³. Kirken forblev under kronen, indtil den 1767 på auktionen over det falsterske ryttergods blev afhændet til Henrik Chr. Toxværd i Nykøbing, siden ejer af Boderupgaard i Ønslev sogn⁴. Kirken tilhørte senere sognets beboere (syn 1824, 1844 og 1857) og overgik til selveje 1. juli 1919.

Kirken ligger på en lille højning i byens sydlige udkant. Den består af romansk kor og skib med nyere tagrytter på vestgavlen og gotisk våbenhus. Kirkegården er stærkt udvidet mod syd og hegnes her af en mur af kløvet kamp og en hæk; kirkegårdens ældre del omgives af stendige. Mod nord og øst sidder jernlåger mellem nyere, murede piller, mod øst endvidere en lille låge. 1750—51 tales om den nye kirkeport og to låger (rgsk.).

Den romanske kirke er opført af røde munkesten i munkeforbandt med hjørnelisener på koret og på skibets langmure. Soklen dannes af to skråkanter med et mellemliggende skifte, der løber af på lisener og portalfremspring. Korets østgavl (fig. 3) har et tilmuret romansk vindue med et skifte

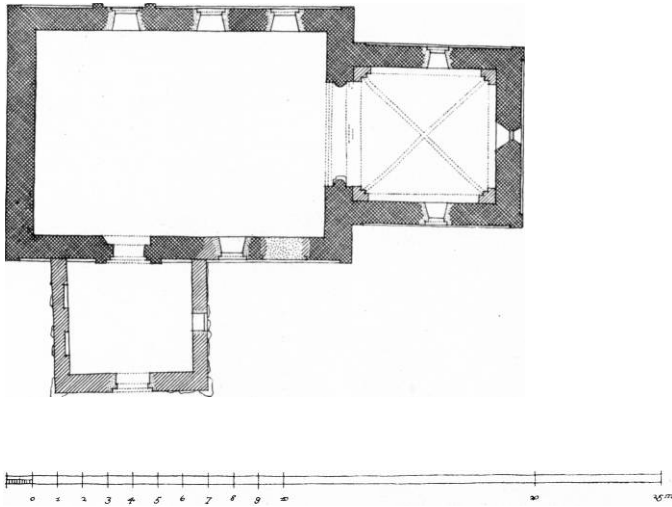

Fig. 2. Maglebrænde. Plan. 1:300. Målt af Erik Eriksen 1943.

af krumme løbere omkring det halvtstens stik. I ny tid er indsat en blyrude uden på tilmuringen. I rejsehøjde bærer et tandsnit med afrundede underkanter en udkrøgning med et rulskifte-savskifte. Gavltrekanterens rige dekoration af stigende rundbuer tredeles af lisener, som forneden afsluttes lidt ubehjælpsomt med en udkraget skråkant over savskiftebåndet. Buernes kanter og false er tildels afrundede; de bæres af konsoller, der er formet som hoveder eller har geometrisk dekoration. Blændingsbundene er udmuret med siksak, i sidefelterne stående, i midten liggende. Skævt i midtfeltet springer et hoved frem med vidtåben mund. Gavltoppen over de tre midterste, lige høje buer er ommuret, og det samme er de aftrappede gavlkamme og pinaklerne, der forneden hviler på gavlkonsoller af fire afrundede udkragninger.

Korets sydside har over det nuværende vindue et svagt spor af et romansk vindue. Ingen gesims, men barokt profileret sugfjæl bestående af en afrunding over en hulkehl. Nordsiden har vinduesspor som sydsiden. Gesimsbåndet fra østgavlen har været gentaget på nordsiden, men tænderne er borthugget, og kun en lille stump af savskiftet er bevaret. Sugfjæl som på sydsiden.

Skibets østgavl har ingen sokkel. Gavlen er glat med nymuret kam og tinder, den søndre er dog afdækket med munketegl og antagelig gammel. Velbevarede, fem skifter høje gavlkonsoller. Murfladerne over kortaget er siksakmuret. På skibets sydside spores et romansk vindue over våbenhusets østre tagflade, østligt i muren ses et tilmuret, gotisk, fladbuget vindue. Sydportalen (fig. 4) er velbevaret og stadig i brug. Portalfremspringet, der løber lige til gesimsen og afskærer denne, springer halvvejs oppe tilbage med en lille afrunding. Derover har fremspringet en rundbuget tvillingblænding, hvis

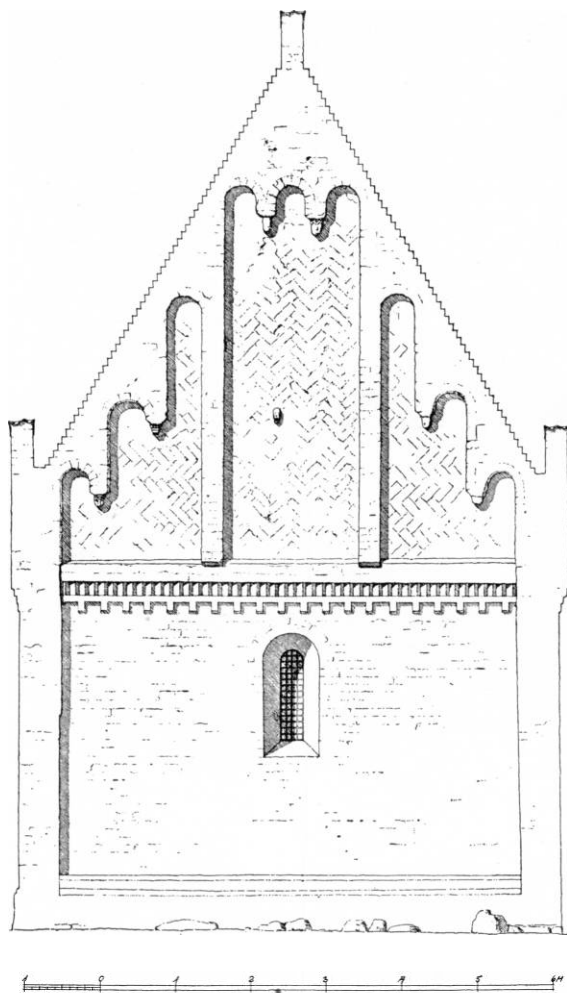

Fig. 3. Maglebrænde. Korets østgavl. 1:100. Målt af Ejler Rasmussen 1943 (s. 1118).

bund er udmuret med stående siksak. Den rundbuede døråbning har omkring det yderste halvtens stik et løberskifte af krumme sten, der bæres af halvrunde søjler med klappkapitæl; den vestre søjles base har samme form, mens den anden er formet med spidse hjørneblade. Den inderste fals har søjlestave af samme art, dog ligger den vestre søjles stærkt forvitrede base tre skifter højere end de andre. På det inderste halvtensstik er rester af en gotisk kalkdekoration (se s. 1124). Indvendig står døren under en fladbue, hvis vestre fals er smig for at give plads for dørøpslaget; de gamle dørstabler er bevaret. Gesimsen er som på koret, dog er tænderne profderet med een eller to riller i den øverste del. Skibets nordside har ingen spor efter romanske vinduer, muligvis har de siddet på de nuværendes plads. Portalfremspringet er stærkt

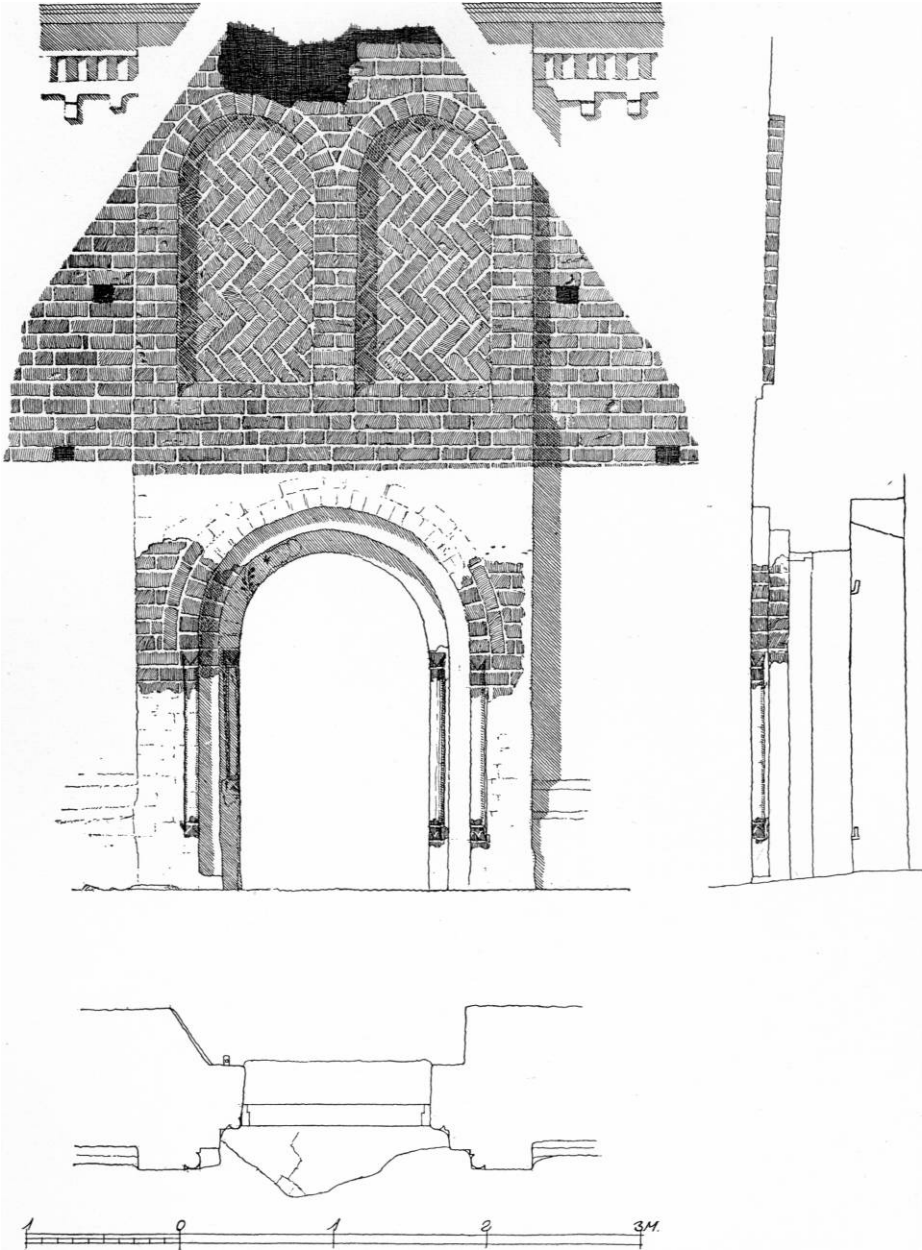

Fig. 4. Maglebrænde. Sydportal. 1:50. Målt af Ejler Rasmussen 1942 (s. 1119).

ødelagt af et moderne vindue. Fremspringet er kraftigt delt i højden ved halvvejs oppe at være trukket stærkt tilbage over to afrundede skifter. Helt foroven bryder det gennem gesimsen, der er mage til sydsidens, og afsluttes med en udkraget skråkant under et rulskifte. Den lave, i 1721 (rgsk.) til-

murede døråbning har vist haft omløbende løberskifte over rundbuen; den yderste fals har søjlestave som syddørens. Skibets vestgavl har ingen sokkel eller lisener. Lige under rejsehøjde er senere brudt en lille glug til pulpituret. Trekantgavlen er kraget ud over tre skifter og er i alt væsentligt en gentagelse af korgavlen; dog har de stigende buer tendens til spidsbueform, af midtblændingens tre buer er den midterste højere end de andre, og de lange delestave og deres tilstødende buer har skrå affasning. De ommurede gavlkamme hviler på fire-fem skifter høje gavlkonsoller. 1664 var der reparationsarbejder på gavlen, »som stod ganske løs« (rgsk.).

Det indre. Korets overvægge står med omhyggelig fugning under maleripuds. Korbuen er formet som en halvellipse (fig. 5) og har i hvert fald på den mod skibet vendende side en retkantet fals i den øvre del. I vangerne står svære, murede halvsøjler med skaftring og trapezkapitæl; plinten er firkantet, men har måske båret hjørneblade, idet skiftet derover virker forhugget.

Ændringer og tilføjelser. I koret er i gotisk tid indbygget en krydshvælving på falsede hjørnepiller og med halvtstens overribber.

Våbenhuset på sydsiden er sengotisk og bygget af munkesten i munkeforbandt på svær syld. Langmurenes gesims dannes af en trappefrise. Østsiden har et moderne cirkelvindue. Gavlen er glat med ommurede kamme mellem munketeglsafdækkede top- og fodtinder, de sidste stående på en lille udkrægning. Døren er moderne udvidet. I det indre har vestvæggen to små fladbuede blændinger. Rummet er dækket af bjælkeloft af fyr.

Tagrytteren er bygget af brædder og har rundbuede lemme til alle fire sider. O. 1590 siges *†klokketårnet* at være nedfaldet⁵; det er muligt, at der hermed har været ment en tømret, fritstående klokkestabel. Det vil også passe bedre hertil end til en tagrytter, når der i 1697—98 tales om reparation af klokketårnets loft (rgsk.). 1719 erklæres klokketårnet for at være brøstfældigt, og 1721 indlagdes en 16 alen fyrrebjælke i den vestre gavl under klokkeværket. 1723—24 blev tagrytteren forhøjet, og tømrmesteren gjorde den uden yderligere betaling syv alen højere end kontraheret og pålagde 500 spån mere end betinget. Desuden fik det smedet fløj og krone (rgsk.). Efter sagnet skal spiret være skænket af Frederik 4.⁶ 1854 krævedes tårn og spir nedtaget og genopført af nyt og »sådan at det kan lukkes« (syn). Dette er, som årstallet i fløjen viser, sket året efter. 1941 blev tårnets bræddeklædning dækket med spån.

Tagværket over koret er fornyet. Skibet har egebjælker og gamle spærfag med spærstivere, store kryds og tredobbelte hanebånd.

Indvendig står kirken smukt kalket på murværk, der ikke er pudset. Skibet har bræddeloft, der blev fornyet 1638 og 1732 blev malet med perlefarve og røde lister (rgsk.). 1803 var det blåmarmorert (syn). 1763 blev et af nordsidens små vinduer udvidet (rgsk.), og 1823—31 blev kirkens vinduer

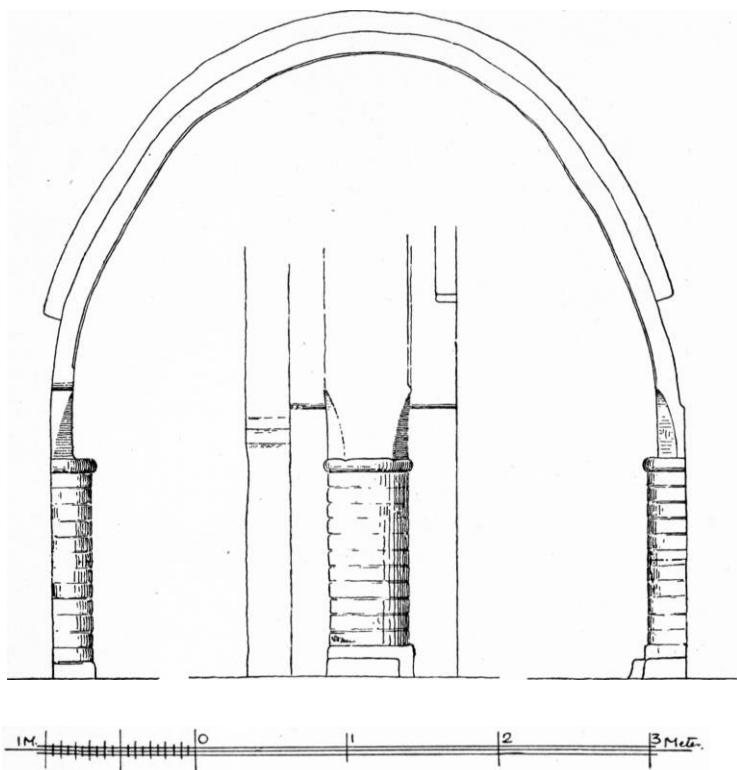

Fig. 5. Maglebrænde. Korbuen, set fra vest, med søndre vange, set fra nord, indsat. 1:50.
Målt af C. Barfod 1911 (s. 1122).

udvidet (syn). De står nu som store, falsede rundbuer med jernstel. Gulvene er lagt med gule fliser. Udvendig står kirken kalket over tjæret sokkel og hængt med vingetegl.

KALKMALERIER

I 1929 blev der fundet kalkmalerier, som blev undersøgt af konservator E. Rothe; efter dennes død blev undersøgelsen fortsat af E. Lind, der i 1932 foretog en konservering af den del, der fandtes egnet for bevaring.

Der fandtes dekorationer fra to perioder:

1) O. 1390, på *skibets nordvæg* og på *korets overvægge*, malet på et tyndt lag af hvidtekalk, der er påført den let glittede pudsflade, allerede inden denne har været helt tør. Korets dekoration synes kun at bestå af tynde røde bladranker. Mere interesse knytter der sig til billedet på skibets nordvæg (fig. 6). Fremstillingen viser S. Kristoforus i halvanden gang naturlig

E. L. 1932

Fig. 6. Maglebrænde. Kalkmaleri, S. Kristoforus, på skibets nordvæg (s. 1123).

mandshøjde med Jesusbarnet på skulderen. Figuren er skitseret med rødbrunt, men malet færdig med sorte konturer. Farverne er iøvrigt okker, gråsort, lys og mørk rødbrunt og grønt.

2) O. 1500 er *skibets vægge* blevet dækket med *†malerier*, som også skjulte S. Kristoforus-billedet. Farverne, der var de samme som i det ældre billede, stod under afdækningen ualmindelig frisk og klart, men de var malet på flere lag hvidtekalk med meget ringe bindeevne og lod sig derfor ikke bevare. På triumfmuren var skævt over korbuens malet Kristus som verdensdommer indrammet af en mandorla. Ved hans side stod Johannes Døberen. Begge skibets langvægge har været dekorerede fra 1,5 m fra gulv helt til loftet. Indrammet af søjler under bueslag var malet scener fra det gamle og det nye testamente. På sydvæggen fandtes fra øst til vest: S. Stefans stening, Judas' forrædderi; Kristus for Pilatus samt syndefaldet. Nordvæggens billeder var for fragmentariske til at kunne bestemmes. Billederne har antagelig alle sammen været ledsaget af forklarende minuskelindskrifter på latin, hvoraf enkelte

rester var bevaret. En rest af et planteornament på ydersiden af sydportallens underste bue er antagelig fra samme tid.

INVENTAR

Alterbord, muret, men skjult af et nyere panel. Ca. 85 cm fra østgavlen.

†Alterklæder. 1) Af rødt silkeflos med sølvgalloner, anskaffet 1697 for 27 rdl., 2 mk., 1 sk. (rgsk.). 2) Af rødt plyds med sølvgalloner, anskaffet 1750 for 18 rdl., 2 mk., 4 sk. (rgsk.). 3) 1766 købtes et alterklæde af rødblommet plyds med sølvgalloner for 22 rdl., 1 mk., 8 sk. (rgsk.).

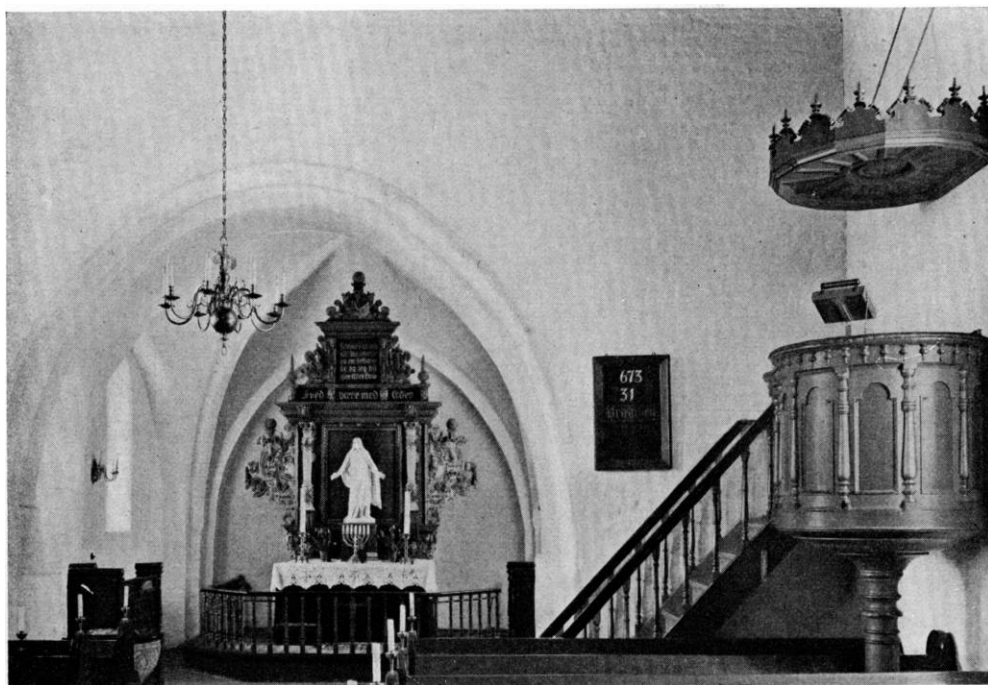

Fig. 7. Maglebrænde. Indre, set mod øst.

K.W. 1952

Altertavle i sen-renaissance fra o. 1625, udført i samme værksted som epitafium nr. 4 i Nykøbing kirke (s. 234). Storstykket består af et malet lærred i pærestavramme, flankeret af to hermer med volutkapitæler og draperede skafter (fig. 8). Foran disse er anbragt et par korinthiske søjler med nedad tilspidsende skaft og rulleværks prydbælter med frugtklaser og relieffer af Tro og Håb. Søjlerne bæres af store konsoller, anbragt foran postamentet, som har forkrøbbet fodliste samt foroven en kvartstav med fladsnit. Den stærkt fremspringende storgesims har en tilsvarende kvartstav som arkitrav, glat frise og karnisprofileret kronliste; over stor-søjlerne sidder to bøjler med diademhoveder og volutkapitæler. Topstykket har selvstændigt, forkrøbbet postament med vrængemasker på de fire fremspring. Topfeltet flankeres af hermer med volutkapitæler, karakteristisk er det, at hovedet hviler direkte på skaftet, som er smykket med draperier og frugter (sml. prædikestol i Musse, s. 1058). Topstykket krones af en kartouche med et relief af evangelisten Johannes. Stor- og topvingerne samt de små postamentvinger består af kartoucheværk med frugter og draperier, i en halvkartouche i storvingerne er skåret relieffer af Matthæus og Markus (fig. 9).

Staffering fra 1914 ved maler Haugaard i grå og gullige farver samt uægte forgyldning, efter malerens udsagn en genfremstilling af den ældste staf-

fering, som blev afætset sammen med de senere farvelag — grå stenfarve og mørk egetræsmaling med sort staffering. Ifølge regnskaberne var altertavlen 1721 uden maling, men blev 1732 malet med egefarve af Chr. Hviid, og 1758 fik Hans Elers 16 rdl. for at male altertavlen med zirater og bogstaver. 1858 ønskedes alterpartiet ommalet i stenfarve (syn). Foran storstykket står nu en gipsfigur af Kristus efter Thorvaldsen, mens et gipsrelief af en engel, som tidligere fandtes i topfeltet, nu er anbragt på pulpituret.

†*Altertavle*. 1832 fandtes iflg. Høyen⁷ på begge sider af døren et Maria-billede og tre andre helgenbilleder, som stammede fra en sengotisk altertavle fra o. 1500. Et af helgenbillederne er muligvis identisk med en Andreasfigur, som omtales 1706⁸.

Altersølv. *Kalk* fra 1600 med nyere bæger, nu 19,3 cm høj. Rund fod med lille profileret standkant; langs fodens kant og ved overgangen til skaftet findes graverede bladborter og omkring midten en bladkrans. Trindt skaft og lille, fladtrykt knop, midtdelt af en støbt, skællet rundstav; knoppen har på over- og undersiden små, støbte kartoucher og frugter. Under bunden er årstallet graveret og vægtangivelsen, 32 [lod], indridset med romertal. Ingen stempler. En indprikket indskrift på fodens overside: »Bekostet af Maglebrænde Kirkes ve(r)ge 1805« daterer en forgyldning, som forlangtes af synet 1804, muligvis er bægeret samtidig fornyet. *Dysken* er rimeligvis samtidig med kalken. På den smalle rand er graveret en bort af trekanten og i bunden et plump krucifiks. Under bunden et utydeligt stempel. Forgyldt. Dysken ønskedes 1804 omgjort (syn), men muligvis har man indskrænket sig til en reparation. *Vinflaske* af tin, fra 1748, af almindelig firsidet form. På forsiden er graveret med skriveskrift: »Malebrænde Kirke Flaske Kirke Wergeren R H S K 1748«.

Alterstager af sengotisk form, 38 cm høje. Den skarpt profilerede fod hviler på tre siddende hunde; skaftet er cylindrisk og omgives af tre skarpe profilringe; lydeskålen svarer til foden. Lysetorn af jern.

†*Røgelsekar* af malm, nævnt i inventarium 1728 (rgsk.).

†*Messehageler*, nævnt i rgsk. 1) 1633 anskaffedes en messehagel af brunt fløjlm med sølvgalloner. 2) Af rødt fløjlm, nævnt 1688. 3) Af carmoisinrødt fløjlm med sølvgalloner og kors, anskaffet 1729 for 21 rdl. 2 mk. 12 sk. 4) 1765 købtes en ny messehagel af rødt fløjlm med kors af brede og kanter af smalle sølvtrusser for 20 rdl.

Døbefont, gotisk, af kalksten, et gotlandsk eksportarbejde af den spidsbuede bægerbladstype (sml. Fejø, s. 876). Bevaret er kun kummen, som er malet med rød og grå marmorering. Tvm. 82 cm. Foden er moderne. (Mackeprang: Døbefonte, s. 412).

Dåbsfadet er et nederlandsk arbejde fra o. 1650. På randen findes to rækker

Fig. 8—9. Maglebrænde. Detailler af altertavlen (s. 1125).

E. Skov 1952

drevne, mandelformede bukler og i bunden en drevet og graveret fremstilling af spejderne med drueklasen. Tvm. 46,5 cm. 1731 føres 1 rdl. 2 mk. til udgift for et messingbækken til fonten (rgsk.).

†*Fontelåg* blev malet 1732 (rgsk.).

Prædikestol fra 1800'rne, rund, med enkle arkadefyldinger adskilt af halvsøjler. Samtidig himmel.

†*Prædikestol* købtes 1633 af Stubbekøbing kirke for 20 sldr. og repareredes af billedsnideren for 10 sldr. (rgsk.). 1721 hedder det, at »prædikestolen er løs og brøstfældig, vil opsættes efter kronen eller dækkelet, som af tavlepenge og sognemændene uden kirkens bekostning for en syv år er anskaffet« (rgsk.). 1732 satte snedker Hans Wibert en »gewinden« pille under prædikestolen, og stol og himmel blev malet af Chr. Hviid (rgsk.).

Stolestaderne er rimeligvis fra 1857, da stoleværket blev udsat til fornyelse (syn). *Præste-* og *degnestol* svarer til prædikestolen. †*Degnestol* »med panelryg, fodstykke og to egefødder« opsattes 1758 for 6 rdl. (rgsk.). †*Skriftestol* nævnes 1645 (rgsk.). 1758 fik Hans Elers 2 rdl. 4 mark for at male skriftestolen med rød og hvid marmorering (rgsk.).

†*Kiste* til altertøjet, nævnt 1803 (syn).

Pulpitur fra 1732, bygget af snedker Hans Wibert i Nykøbing (rgsk.). Brystværnet har brede, udsavede balustre og karnisprofileret håndliste;

det støttes af to snoede smedejernsstænger. Pulpituret blev efter opsætningen malet med rød og hvid marmorering.

Som *orgel* tjener et stort harmonium, mærket Petersen og Steenstrup.

To malede *†pengetavler* nævnes 1721 (rgsk.).

Klokke fra 1708, støbt af Conrad Kleiman i Lybæk. Om halsen akantusbort og versalindskrift: »Soli Deo gloria. Anno 1703 udi kong Friderich 4. tid er denne klokke omstøbt, der stiffsamptmanden var hr. Henning Ulrich Lützow og biscop doctor Tomas Kingo. Omstøbt igien anno 1708«. På slagringen står: »Conrad Kleyman me fudit Lubeck« (»C. K. støbte mig i Lybæk«). På klokkelegemet findes Frederik 4.s kronede spejlmonogram. Tvm. 67 cm. Klokkestøbereren fik ved første støbning 53 rdl. 1 mk. 8 sk. for sit arbejde (rgsk.). Ny ophængning.

†Klokke. Ved klokkeskatten 1528 afleveredes en klokke, som vejede to et halvt skippund, otte lispund (464 kg).

GRAVMINDER

Gravsten. O. 1635. Peder Hemmingsøn Skricke, død 12. maj 1635, 3 år og 18 uger gammel, søn af Hemming Pedersøn Skricke og Karen Olesdaater i Stangerop. Grå kalksten, 81x52,5 cm, med reliefversaler. I hjørnerne er rosetter, mellem hvilke der foroven findes et englehoved og forneden to skjolde, det ene med bomærke og faderens, det andet med Jesumonogram og moderens initialer. Stenen bærer spor af sort bemaling. I våbenhusets nordvæg.

Kirkegårdsmonument. O. 1843. Nicolai Freuchen, død 1. sept. 1834, og hustru Margareta Elisabeth, død 22. sept. 1843. Støbejernskors på jernsokkel, prydet med påsatte relieffer af engle, bikube og sommerfugl samt troens, håbets og kærlighedens symboler. Øst for koret.

KILDER OG HENVISNINGER

Maglebrænde Kirkes Regnskaber 1630—80; Kirkeregnskaber for Falster 1694—1721, div. år (stiftsøvrighedsarkivet, LA); Falsters gamle Rytterdistrikts Kirkeregnskaber 1680—1728, 1729—67, Falsters gamle Rytterdistrikts Kirkeregnskaber med Bilag 1721—67 (RA); Kopier af Kasseregningerne for de 26 kgl. Kirker i Falster m. v. (stiftsøvrighedsarkivet, LA). — Synsforretninger 1803—70, div. år (provstearkivet, LA). — Dokumenter og Breve for hele Stiftet 1579—1762 (stiftsøvrighedsarkivet, LA). — Udskrift af Holms Saml. (LA). — Museumsindberetninger af M. Clemmensen 1911, E. Rothe 1929 og E. Lind 1930 (kalkmalerier), Gertrud Købke Knudsen 1946 og Aa. Roussell 1952.

N. L. Høyen: Notesbog XIII. 1832. S. 3 (NM). — J. Kornerup: Notesbog II. 1893—94. S. 69 (NM).

¹ Præsteindberetning 1706 (Gl. kgl. Saml. 4°, 2351, Kgl. Bibl.). ² Repertorium 12835, jfr. note 1. ³ Suhms Saml. II, 3, 169. ⁴ Rytterdistrikternes Kontor, Bilag til kgl. Resolutioner, Nr. 23, 3. maj 1767 (RA), jfr. Hjelholt: Falsters Historie II, 607. ⁵ Dok. og Breve for hele Stiftet. ⁶ Larsen: Laaland-Falster III, 72. ⁷ Høyen: Notesbog XIII, 3. ⁸ Præsteindberetning 1706.

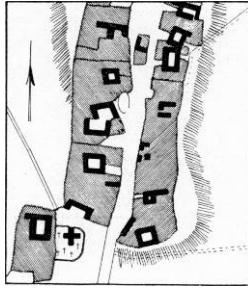

Fig. 10. Maglebrænde 1793.